

Nr. 49

Fredag den 13. December

1946

Krogerup Højskole.

Fot.: Holt & Madsen.

Ved Krogerup Højskoles Indvielse.

Forstander, Professor Hal Kochs Tale ved Indvielsen af Krogerup Højskole 1. December.

Det var — som allerede nævnt i Vinteren 1941—42, at Planerne om en fælles Højskole for Ungdomsforeningerne tog fast Form. I Sommeren 1942 stod de egentlig over for deres Virkeliggørelse. Vi havde i Hovedsagen faaet sikret Pengene, men dengang eksisterede her

paa Krogerup kun Hovedbygningen, saaledes at vi maatte begynde med at opføre en Elevbygning. Naar Planerne alligevel blev skrinlagt indtil Krigens Ophør, skyldtes det mange Forhold — Vanskelighederne ved at skaffe Materialer, Utrygheden ved hele Situationen — men dog først og fremmest, at vi selv blev betænkelige. I den Periode kunde man sagtens

faa alt sat i Gang, naar blot det begyndte med »Sam-«. Vi indsaar, at det var klogere at vente til et Tidspunkt, hvor vi maaske kunde vente nogen Modvind, men hvor Grundvolden til Gengæld kunde lægges solidere — ikke paa konjunkturbestemte Stemninger.

Selve Planen var imidlertid en Frugt af det Fællesskab, som i Krigens første Aar var vokset frem mellem praktisk talt alle Landets Ungdomsforeninger, og den første og vigtigste Tanke var den at skabe et Sted, hvor dette Fællesskab kunde fortsættes, hvor der stadig var Mulighed for at mødes og tale sammen, hvor forskellige vi saa end var.

Men dernæst var det ogsaa Planen, at Skolen skulde tjene det folkeoplysende og opdragende Arbejde, som gøres i Foreningerne, hvor det er en Kendsgerning, at man altid mangler aktive Kræfter, som har tilstrækkelig Kundskab, Initiativ og Vilje til at gøre en Indsats. Det var denne Del af Planen, som bevirkede, at Skolen i første Omgang blev kaldt en Leder-skole — et Navn, som vi siden trods lange Tiders ihærdige Kamp ikke har kunnet slippe af med.

Straks fra første Begyndelse var Tanken imidlertid videre, havde et større Perspektiv. Der laa i den noget af det, Grundtvig selv talte om, da han første Gang fremførte sine Skoleplaner, noget af Planen om Skolen i Soer, som var bestemt til at blive en Skole for det borgerlige Liv, hvor unge Danske kunde komme hen og faa forøget Viden om Landets Historie og naturlige Forhold, om dets Økonomi og Politik, saaledes at han gik derfra med forøget Lyst til og Mulighed for ikke blot at passe sit eget Hverv og sin egen Bedrift, men ogsaa for at gøre en Indsats i vort fælles Liv, indenfor Samfundet — ikke just som Politiker, men som vaagen, aktiv Borger i Landet.

Vilde man spørge om, hvem Skolen da egentlig vender sig til, hvem den kalder paa, kan jeg svare med et Citat — ikke fra Grundtvig, men fra en helt anden Mand, D. G. Monrad. I 1840'erne, da han udgav Følgebladet, erklærede han, at han ikke skrev for en bestemt Stand. »en Bondeven, Borgerven, Handelsven eller anden Ven«. »Der udfordres ei af Læseren, at han skal have nogen Alder, Rang eller Stand, der spørges ei om han er Borger eller

Bonde eller Embedsmand, der spørges ei om Valgret eller Valgbarhed, kun det udkræves der, at han veed at kunne give Slip paa sig selv, at kunne optage i sin Tanke og i sin Vilje Folkets almindelige Anliggender.»

Vi skal ikke paa Krogerup uddanne Politikere, hverken til Rigsdagen eller til den »lille« Politik i Sogneraadene, men vi kalder paa de Unge, som i nogen Grad har optaget Fædrelandets almindelige Anliggender i deres Sind. Uden saadanne Borgere kan det danske Samfund, som det har levet de sidste 100 Aar, ikke eksistere. Det beror paa Folkets egen Indsats. Her gælder det ikke blot »alting for Folket«, men lige saa fuldt »alting ved Folket«. Vi tror ikke paa Styret oven fra, hverken paa Embedsmændenes eller Fagpolitikernes, hverken paa Økonomernes, Juristernes eller Filosofernes Styre. Men skal Samfundet da kunne holde sig sundt, gælder det, at stadig flere kommer til at staa som aktive, skabende Borgere, ansvarlige Parthavere i det fælles Samfund. Den største Fare, der truer vort Samfund er den, at vi i alt for udpræget Grad bliver Privatmennesker, der kun interesserer sig for deres eget Erhverv, deres egen Forretning, deres eget Hus og Familie, deres egen Bekvemmelighed. Hvor det sker, er Landet modent til et autoritært Styre, den stærke Mand eller maaske et usundt Partistyre. Derfor gælder det at saa mange som muligt virkelig optager Fædrelandets almindelige Anliggender som en Del af deres egen Tilværelse — og ser deres egen Tilværelse som et Led i Fædrelandets Forhold. Det er, hvad vi kalder aktivt Demokrati.

Lad mig belyse det gennem endnu et Citat af D. G. Monrad. Det skete paa Rigsdagen, at Grundtvig blev utilfreds med Grundloven, fordi den ikke syntes ham i tilstrækkelig Grad at sikre Friheden, især Pressefriheden. Heroverfor svarede Monrad: at *selvfølgelig* kunde en ulovlig Vilje, hvis den fik Magten, altid bortforklare Friheden — jeg beder Dem bemærke dette »selvfølgelig« — »men eet maa vi lære, at alt, hvad der staar i Loven i og for sig ikke er Frihedens Værn. Eet maa vi lære, at kun det aarvaagne Folk kan værne om Friheden. Eet maa vi lære, at kun der staar Friheden sikkert, hvor Folket stadig holder Vagt over den. Slumrer Folket, bryder det sig ikke om

Friheden, lader det sig sønderrive i Partier og forglemmer det over usle Partistridigheder Fædrelandets fælles Sag. ja, da maae der staa nok saa mange Friheder i Grundloven, de bevares dog ikke.»

Disse Ord faar en mærkelig Aktualitet paa Baggrund af Besættelsens Aar, hvor vi i Sandhed oplevede, at Grundlovens Ord ikke sikrer Friheden, men alene et aarvaagent vagtsomt Folk. Da fandtes der Mænd, som ganske spontant traadte frem som et Værn for Friheden, hvorfor de ogsaa med Rette bærer Navnet »Frihedskæmpere«. De var villige til — eller rettere er det maaske at sige: de var tvungne til, tvungne indefra til at ofre Liv og Tilværelse for Frihedens Sag. Til sene Tider vil de staa som en manende Udfordring. Vi, der forblev i Live, maa tage Udfordringen op og prøve, under Fredens Dage, at staa Vagt for Friheden med samme Alvor som de gjorde det.

Til al Kamp hører der Kundskab og Træning — i Besættelsens Aar var det Kundskab om Sprængstoffer og Skydevaaben — nu til Fredens Gerning er det anden Færdighed, der kræves. Men netop derfor er der Brug for en Skole, hvor vi kan tilegne os den fornødne Viden, hvor vi kan lære hinanden at kende, hvor vi kan opøve os i Fortrolighed med det menneskelige Samfundslivs forskellige Former, men fremfor alt et Sted, hvor vi kan ildne hinanden til aarvaagen Vagt, eller for at sige det med Monrad: hvor vi kan fylde vor Vilje og vort Sind med Folkets almindelige Anliggender. En dansk Medborgerskole er det, vi vil rejse. Jeg siger udtrykkelig »dansk«. Der blev for nylig talt haarde Ord om Nationalismen. Maaske vi ikke er saa uenige med Manden, der førte Ordet. Men det skal dog siges her idag: at international, anational er denne Skole ikke. For os vilde dette være at give Afkald paa selve Virkeligheden. Men fra en dansk folkelig Betragtning spænder Traadene sig med indre Nødvendighed videre ud. Vi opfatter det som symbolsk, at man her fra disse Vinduer i klart Vejr kan se den svenske Kyst. Vi haaber paa meget klart Vejr, saa klart, at vi kan skue videre ud og naa helt til Norge, Island og Finland, ja, end ikke der vil vi lade Blikket standse. Det skal vandre videre ud, baade imod Øst og imod Vest.

Man har kritisk sagt om denne Skole, at den var et Sammenskudsgilde, at den manglede Aand, bygget som den er paa Organisationer, at den ikke har en fast Forankring hverken i Religion eller i Livsanskuelse — ja, ikke engang i en bestemt politisk Mening. Man har derfor spaaet, at den ikke kan holde sammen, ganske simpelt fordi der ikke er noget Baand, der knytter Delene sammen. Jeg tilstaar, at disse Indvendinger altid har gjort hjertelig lidt Indtryk paa mig. Jeg interesserer mig ikke for Formaaalsparagraffer eller Programmerklæringer. Og navnlig tror jeg ikke paa, at Aand er knyttet til dem. Aand lever nu engang kun i Menneskehjerner — findes den ikke der, kan selv de bedste Programmer ikke hjælpe. Og spørger De, hvad der knytter os sammen, er Svaret saare ligetil: Vi knyttes sammen af nøjagtigt det samme, hverken mere eller mindre, som knytter det danske Folk sammen — og der er vel ingen Fare for, at det skal gaa helt fra hinanden. Det knyttes ikke sammen ved een fælles Politik, een fælles Religion, een Kultur, een Livsanskuelse. Tværtimod beror dets Rigdom paa, at mange Anskuelser og Kulturer mødes. Og saa knyttes det dog sammen — ved mange uberegnelige Faktorer, fælles Sprog og Historie, fælles Oplevelser — men mest dog ved den ene Kendsgerning, at vi er sat her sammen og henvist til hinanden, hvad enten vi vil eller ej. Og lad mig for en Gangs Skyld udtrykke, hvad det vil sige at lænke folkeligt paa denne Maade: det betyder bevidst i sin Vilje at tage denne Kendsgerning op og forme den saaledes, at vi kan leve sammen som hele Mennesker i et Folk. Det er denne Vilje til at være sammen og til at forme et Samfund for os alle, som binder os fast til hinanden.

Og lad mig da vende tilbage til Begyndelsen: vi takker idag alle de mange Kredse og enkelte Mænd, som har staaet bag Skolens Tilblivelse. Det er ikke uden en vis Beklemthed Skolens Lærere og jeg tænker paa alt dette. Men jeg tror, jeg kan sige det, og at jeg her ogsaa taler paa hele vort første Eleveholds Vegne: vi skal gøre vort Yderste for at vise os den Tillid værdig, som man har vist os. Vi vil sætte al vor Vilje ind paa at staa som et aarvaagent Værn om Friheden, saaledes at denne Frihed kan danne Vækstvilkår for et rigt fol-

keligt Liv, hvor vi alle lærer at indoptage Folkets almindelige Anliggender i Sind og Vilje — Danmark til Ære og vort Folk til Gavn.

Hal Koch.

Baggrunden for Folkeafstemningen paa Færøerne den 14. September 1946.

I denne afsluttende Artikel gør Provst Gudmund Bruun Rede for de indre politiske Brydninger paa Færøerne i dette Hundrebaar og viser, at Baggrunden for Folkeafstemningen trods alle Misforstaaelser fra dansk Side ikke er Uvilje mod Danmark.

V.

I 1901 kunde man sætte Jóhannes Patursson ind som Folketingsmand, og som dansk Rigsdagsmand sluttede han sig til Venstrereformpartiet. Han genoptog straks den afbrudte Linie fra Niels Winthers Politik lige efter Grundloven med Kravet om øget Indflydelse for Lagthinget, saa Færingerne kunde raade over deres egne Finanser og Lagthinget kunde fremsætte Lovforslag direkte til Regeringen udenom Rigsdagen, ligesom Rigsdagen ikke skulde kunne vedtage Love for Færøerne, uden at Lagthinget først havde vedtaget dem. Disse Tanker udviklede han 1903 i en Piece om »Færøsk Politik«. Men samtidig havde han rent praktiske paakrævede Opgaver at arbejde for. Der trængtes til Tilskud til Veje, Telefon, Havne og meget andet, og han vilde helst naa alle sine Maal i en Haandevending. Dette lykkedes ikke for ham, skønt han stod paa en særdeles venlig Fod med flere af Regeringens førende Mænd bl. a. J. C. Christensen og Alberti. I Rigsdagssamlingen 1905—06 havde han meget svært ved at faa gennemført den nødvendige Bevilling til Telefonanlæg paa Færøerne, skønt dette ogsaa havde vital Betydning for de danske Myndigheder, og nu besluttede han da at søge gennemført en Ordning, hvorved et bestemt Beløb aarligt blev stillet til Raadighed for Lagthinget i Stedet for stadig skiftende Bevillinger. Naar Færingerne saa ogsaa fik Raadighed over deres egne Indtægter, kunde de selv paatage sig alle Udgifter til Anlæg af Veje, Havne o. lign.

Den første Venstreregering stillede sig overordentlig forstaaende overfor disse Ønsker. Der siges, at Patursson ligefrem rejste hjem med et Tilbud fra J. C. Christensen om delvis Selvstyre, andre vil hævde, at dette Udtryk er for stærkt til at betegne Forslaget. Der kom i hvert Fald slet intet ud af det, fordi der paa Færøerne imidlertid var oparbejdet en stærk Modstand imod Patursson, og det ejendommelige var, at nogle af hans værste Modstandere fandtes blandt dem, der engang havde været ivrigst i det nationale Arbejde, Provst Fr. Petersen og Sysselmand Andreas Samuelsen, og andre, der ikke ligefrem skiftede Standpunkt, trak sig forsigtigt tilbage.

Der var mange Aarsager til Modstanden. Man lagde megen Vægt paa, at Paturssons Forslag vilde forøge Færøernes Udgifter noget, skabe en vis Risiko og medføre en Stigning af Skatterne; men mange andre Motiver blandede sig i den saglige Drøftelse. En Strid mellem Patursson og Slægten Müller om nogen Jord i Kirkjubö spillede en stor Rolle, og paa Grund af Paturssons Modstand mod Spiritusforbud fik man mobiliseret og opfanatiseret Afholdsfolkene, og endelig var der den rene Misundelse. Adskillige fandt, at Patursson var en Hanekylling, som var fløjet for tidligt op og skulde dukkes.

Modstanden blev saa i 1906 samlet og organiseret som et særligt politisk Parti, der kaldte sig »Sambandspartiet« i Modsætning til Paturssons Selvstyreparti. Agitationsmæssigt set var Navnet vel klogt valgt, men det var i høj Grad en Tilsnigelse, idet det lod skinne igennem, at Selvstyrepartiet ikke vilde have Samband med Danmark, og dette var galt. Det arbejdede jo paa øget Selvstyre indenfor Rigets Rammer.

Ved det paafølgende Valg mistede Selvstyrepartiet Flertallet i Lagthinget, og Sambandspartiet kom til at besætte begge Poster i Rigsdagen i mere end en halv Snes Aar, og disse Aar kan betegnes som Sambandspartiets Glansperiode, da det raadede over et stort Flertal.

I den følgende Tid blev det mere og mere regnet for misligt at høre til den nationale Front. Patursson selv blev fremstillet som Danskerhader og Oprører, skønt han var en Ven af Danmark og vist den eneste færøske Digter, der har skrevet en meget smuk Sang til Danmarks Pris.

Hele Udviklingen i denne Periode skærpede